

Ekonomik-mali açmazlar çoğalırken

Cumhuriyet'in ilan edilışinin 96. yıldönümünde, Cumhuriyetin baştan beri en şiddetli karşıtları olan İslamcı/gerici siyasi hareketin amacının yıkıcılık kısmını büyük ölçüde yerine getirdiğı saptaması yapılabilir. Yıkım müteahhitliğinin gereklerini büyük ölçüde yerine getirilirken, yerine kurulacak yapı konusunda istediğı kadar yol kat edilememiştir. Bunda en önemli etken, iktidarın toplumsal desteğinin 2015'ten itibaren aşınmaya başlaması ve 2019'da açıkça gerilemesidir. İç dinamikler başat rolde olmakla birlikte, siyasi İslamcı iktidarın uluslararası desteğinin zayıflaması da bu sürece katkıda bulunmuştur. Ekonomide pembe masallar döneminin nihai evresine varması, üstelik bir ekonomik gerileme/durgunluk sarmalına sürüklenmesi de siyasi İslamcı hareketin sahte büyüünün bozulmasında etkili olmuştur.

Ekonomi ve maliye alanındaki tıkanmalara hızlı bir bakış atılırsa iktidar açısından çok sayıda baş ağrısının üst üste yığılmaya başladığı görülür.

- Ekonomik daralmanın üç çeyrektir devam etmesi, bunun çift haneli enflasyonla ve kuvvetli bir işsizlik artışıyla bir arada gerçekleşiyor olması, geniş kitleleri rahatsız edecek boyutlara ulaşmıştır. Üstelik iktidarın buna IMF güdümlü bir kemer sıkma politikasından başka yanıtının bulunmaması da elini daraltmaktadır. Orta vadeli programlar veya yeni adıyla Yeni Ekonomi Programları (YEP-I olsun YEP-II olsun), emekçiye, işsize, kayıt dışı çalışana, küçük tarımsal üreticiye, emekliye, sosyal yardım alanlara hiçbir umut vaat etmemektedir. Üstelik geniş kitlelerden istenen yeni fedakârlıkların ekonomiyi kısa sürede sağlıklı bir büyüme patikasına sokacağına dair bir karşılığı da yoktur. YEP'lerin hedefleri derme çatmadır, arkasında ciddi bir planlamanın desteğı yoktur.

- Ekonomik programın makro dengelere ilişkin varsayımları tutarsız olabilir. Ama kıdem tazminatı fonu, esnek istihdam gibi birçok mikro hedefin ısrarla vurgulanması arkasında üçlü ittifakın (IMF-sermaye-siyasi iktidar) ağırlığı hissedilir. Bu arada, makro hedeflerin arasında IMF'nin asıl önem verdiği ölçüt, kamunun ve ekonominin dış borç ödeme kapasitesinin tıkanmamasıdır. Bunun için kamu harcamaları kısılmalı, kamu gelirleri de arttırılmalıdır. Buna harfiyen uyulmak istenmektedir; çünkü baş ağrıtıcı konulardan biri de merkezi bütçe açıklarının (ve genel kamu kesimi açıklarının) giderek büyümesidir. Bu nedenle çeşitli icatlar yapılmakta,

2019'da Merkez Bankası'nın ihtiyat akçelerine bile el konulduktan sonra, şimdi de 2020'de banka aktifindeki döviz ve altınların gerçekleşmemiş değerleme farklarının Hazine'ye aktarılabilmesinin yasal yolları (Merkez Bankası yasasında değişiklik tasarlanarak) aranmaktadır.

- Açıktan para basmaya benzeyen bu "cin fikirlerle" bütçeye (yani Hazine'ye) kaynak bulmanın da sınırları olduğundan, olağan bütçe gelirlerinin yani vergilerin de artırılabilmesi gerekmektedir. Bunun için bir vergi paketi de hazırlanmıştır. (Bkz. Geçen haftaki Sol Portal [yazımız](#))

). Fakat burada türlü başlangıç açmazları vardır. Bir kere, ekonomik kriz/durgunluk ortamında vergi gelirlerini arttırmak güçtür. 2020-22 döneminde yıllık mucizevi yüzde 5'lik ekonomik büyüme beklentilerinin dayanağı da yoktur. Dolayısıyla, hiçbir düzenlemeye konu olmayacak bazı vergilerde bile enflasyon hedefini birkaç kat aşacak tahsilat beklentileri fazlasıyla iyimserdir. İkincisi, vergi aflarının kural haline getirildiği, vergi denetimlerinin ise istisna durumuna geriletildiği bir ahlaki aşınma ortamında vergi aracını etkin olarak kullanabilmek olanağı pek kısıtlıdır. Üçüncüsü, vergi tahakkuku ile tahsilatı arasındaki makasın giderek açıldığı, yani alınması gereken verginin giderek azalan bir bölümünün tahsil ediliyor olduğu bir ortam söz konusudur. Muhasebat Genel Müdürlüğü verilerine göre (Ozan Gündoğdu, Birgün, 27 Ekim), Ocak-Eylül 2019 dönemi vergi tahakkuku 680 milyar TL iken tahsilat sadece 485 milyar TL'dir; yani tahsilat/tahakkuk oranı yüzde 71,3'ten ibarettir. Üstelik dâhilde alınan KDV gibi bir vergide bu oran yüzde 33'e kadar düşebilmektedir! (Belgesiz alışverişlerin kazanarı, KDV'yi fiyata yansıtarak tahsil etmesine karşın, Maliye'ye vergi borcu doğmamış gözükken üretici ve araçlar zinciri olmaktadır. Ama belgeli alışverişlerde bile bu ilişki gözükara biçimde sürdürülebilmektedir).

- Hükümetin oy aldığı kesimlere dönük bütçe transfer politikaları giderek tıkanmaktadır. Örneğin tarıma milli gelirin en az yüzde 1'i (veya binde 10'u) düzeyinde destek vermeyi düzenleyen yasaya rağmen, bu oran 2006-2016 döneminde binde beş ortalamasında kalmış, son yıllarda ise binde 4'ün dahi altına gerilemiştir. Geçen hafta nihayet açıklanan 2019 yılı prim desteklerinin ise, tahıllar dışında, 2018 düzeyinde tutulduğu görülmektedir. 2019 yılı bitmeden 2019 primlerinin ödeneceği de kuşkuludur. İktidarın eli kolu hem IMF dayatmalarıyla hem de kendi siyasi tercihlerinin sonucu olan mevcut bütçe kısıtlarıyla bağlanmıştır. Kamusal destek alamayan çiftçi ve örgütleri giderek daha fazla borçlanmaya itilmekte, bu da mülksüzleşme, tarımdan dışlanma ve tarımda kimi ürünlerde arz açığı sorununu büyütmektedir.

- Öte yandan, işsiz sayısının artışına rağmen İşsizlik Sigortası Fonu'nun işçiden çok sermayeye çalışıyor olması; işsiz sayısının artışının Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) prim gelirlerini de aşağıya çekerek Kurumun açıklarını büyütmesi; sosyal yardımlara bağımlı kesimlerin ve genel sağlık sigortası primleri devlet tarafından ödenen (asgari ücretin üçte birinden az gelire sahip) yoksul kesimlerin saflarının giderek kabarması, iktidarın sınıfsal konumlanmasının olduğu kadar

kaynakları kötü yönetmesinin de sonucu olmaktadır. Her durumda, ucuz “halkçı” politikalarının cilası da silinmektedir.

- İktidarın belirli sektörlere ve firmalara sağladığı bol kepçe teşvik ve ayrıcalıkların da bugünkü bütçe imkânlarında sınırlarına geliniyor görünmektedir. Bu ayrıcalıklara rağmen gemisini yüzdürmekte zorlanan iktidarın yakın çeperindeki (özellikle inşaat ve enerji sektöründeki) firmaların banka borçlarının yeniden yapılandırılması veya silinmesi (örneğin Eylül’de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun kararıyla 46 milyar liralık kredinin daha batık kredi kapsamına alınması) gibi örnekler çoğaldıkça da bankacılık sisteminin riskleri büyümektedir.

- İktidarın son vergi paketinde, “İslami holdingler” olarak bilinen şirketlere para kaptıran (özellikle yurt dışında ikamet eden) yurttaşların alacaklı oldukları şirketlere hissedar sayılmalarının düzenlenmek istenmesi de –tıpkı reşit olmayan kızların tecavüzcüleri ile evlenmeye teşvik edilmesinde olduğu gibi- iktidarın mağdurları değil de mağdur edenleri kollamasının yeni bir tezahürü olmaktadır.

Sonuç olarak, ekonomik-mali açmazları büyüyen, uzun vadeyi planlama kapasitesi olmayan ve bunun kurumlarını da tasfiye etmiş olan bir iktidarın yalpalamaları günlük rutine dönüşmüş bulunmaktadır. Bu iktidarın karşısına neoliberal paradigmanın dışına çıkan bir program konulabilirse ancak, toplumun ve ekonominin önü açılmış olacaktır. İşin kötüsü, muhalefetin ufku “parlamenter sisteme” dönüş ve yeni bir anayasa sorunsalının ötesine (ki bunlar da önemsiz değildir ama...) şimdilik pek geçmemektedir.

haber.sol.org.tr/yazarlar/oguz-oyan/ekonomik-mali-acmazlar-cogalirken-273274